

A collage of vintage music-related items including record sleeves, a library card, and various logos. The items are layered and overlapping, creating a sense of depth and history. The colors are vibrant, with reds, blues, and yellows being prominent. The text 'Kijk lijnen' is overlaid in a large, white, sans-serif font. The background items include a red sleeve with 'THE' in white, a blue sleeve with 'OOO' in yellow, a purple sleeve with 'DE Grote Prijs Nederland', a black sleeve with 'modern dance' and 'BIGGEST', a white library card with 'TE 19763' and 'KB', and various record labels like 'ffrr', 'FOURTH FLOOR RECORDS', 'WAX', 'RHAM!', 'WESTBRO', and 'METRO'.

Kijk lijnen

**Wat het onderzoek Verloren geluiden,
geschreven bronnen zichtbaar maakt**

1. Waarom dit onderzoek er is

Muziek is overal in de Nederlandse samenleving. Ze klinkt in concertzalen en cafés, in buurthuizen en op pleinen, via radio, streamingdiensten en sociale media. Muziek vormt gemeenschappen, markeert generaties en geeft uitdrukking aan sociale verandering. Tegelijkertijd is muziek als cultureel domein opvallend weinig zichtbaar binnen de nationale bibliotheek en bredere erfgoedinfrastructuren. Niet omdat er geen bronnen bestaan, maar omdat veel van wat muziek betekenis geeft zich afspeelt buiten de klassieke vormen van publicatie en bewaring.

Dit onderzoek is ontstaan vanuit een eenvoudige maar hardnekkige vraag: waar bevindt zich muziek in de nationale bibliotheek, en wat blijft daarbij buiten beeld? Het gaat daarbij nadrukkelijk niet om geluidsdragers of partituren, maar om de geschreven en digitale bronnen rondom muziek. Reviews, interviews, tijdschriften, blogs, webzines, programmaboekjes, forums en andere teksten waarin muziek wordt geduid, besproken en in context geplaatst. Juist deze bronnen laten zien hoe muziek functioneert binnen de samenleving, hoe genres ontstaan, hoe scènes zich organiseren en hoe betekenis wordt toegekend.

In gesprekken met onderzoekers, archivariissen, journalisten, makers en verzamelaars werd steeds opnieuw duidelijk dat deze bronnen **versnipperd en kwetsbaar** zijn. Digitale platforms verdwijnen, persoonlijke websites gaan offline en lokale publicaties vinden zelden hun weg naar nationale collecties. Wat resteert is geen samenhangend beeld, maar een verzameling losse fragmenten die vooral

vindbaar zijn voor wie al weet waar te zoeken. In de manier waarop met muziek wordt omgegaan, worden bredere spanningen zichtbaar binnen hedendaagse erfgoedinfrastructuren. Het gaat daarbij niet om muziek als uitzonderingspositie, maar om structurele vragen rond **zichtbaarheid, samenhang en richting**. Welke vormen van cultuur worden herkend als erfgoed? Welke publicatiepraktijken sluiten aan bij bestaande systemen en welke niet? En wat betekent dat voor de manier waarop het culturele geheugen van Nederland wordt opgebouwd?

Dit onderzoek verkent deze vragen vanuit het perspectief van muziek, maar raakt daarmee aan fundamentele keuzes in hoe erfgoed wordt verzameld, georganiseerd en toegankelijk gemaakt. Muziek fungeert hier niet als thema op zichzelf, maar als lens waardoor bredere mechanismen van selectie, uitsluiting en erkenning zichtbaar worden.

2. Wat het veld ziet

Wanneer professionals uit verschillende delen van het muziekveld hun ervaringen delen, ontstaat een opvallend consistent beeld. Ongeacht genre, regio of discipline keren dezelfde observaties terug. Muzikale documentatie bestaat in overvloed, maar is verspreid, kwetsbaar en zelden als geheel zichtbaar. Wat er is, bevindt zich op meerdere plekken tegelijk, zonder duidelijke samenhang of gedeelde toegang.

Veel kennis over muziekgeschiedenis blijkt te rusten op individuen. Verzamelaars, journalisten, programmeurs en onderzoekers houden archieven bij vanuit persoonlijke betrokkenheid, vaak jarenlang en zonder structurele ondersteuning. Deze collecties bevatten niet alleen materiaal, maar ook context, duiding en geheugen. Tegelijkertijd zijn ze uiterst kwetsbaar. Wanneer iemand stopt, verhuist of wegvalt, verdwijnt niet alleen het materiaal, maar ook de kennis die nodig is om het te begrijpen. Het muzikale geheugen blijkt daardoor sterk **afhankelijk van individuele inzet**.

Digitale bronnen versterken dit patroon. Sinds de jaren negentig verplaatst een groot deel van de muziekdocumentatie zich naar online omgevingen. Webzines, blogs, forums en sociale platforms vormen het hart van veel muziekpraktijken, maar hebben geen vanzelfsprekende plek binnen erfgoedssystemen. Platforms verdwijnen, links breken en content raakt onvindbaar. Zelfs wanneer materiaal technisch is gearchiveerd, ontbreekt vaak een herkenbare context waaruit blijkt waarom het relevant is en hoe het samenhangt met andere bronnen.

Daarnaast signaleren veel betrokkenen dat bepaalde muziekpraktijken structureel minder zichtbaar zijn. Regionale scènes, diaspora muziek, populaire genres en subculturen verschijnen gefragmenteerd of helemaal niet binnen nationale collecties. Niet vanwege een gebrek aan betekenis, maar omdat ze buiten de formats vallen waarop

erfgoedinfrastructuren historisch zijn ingericht. Wat niet aansluit op bestaande categorieën, raakt afhankelijk van toeval en voorkennis.

Wat het veld hiermee laat zien, is geen gebrek aan materiaal of betrokkenheid, maar een duidelijke behoefte aan **samenhang en herkenning**. Muziekgeschiedenis bestaat niet uit losse objecten, maar uit netwerken van teksten, mensen, plekken en digitale sporen. Zolang die verbanden niet zichtbaar worden gemaakt, blijft een groot deel van het muzikale geheugen buiten bereik van onderzoek, onderwijs en publiek.

3. Drie terugkerende spanningen

Uit de gesprekken en analyses komen drie spanningen naar voren die steeds opnieuw zichtbaar worden. Ze lopen dwars door genres, regio's en praktijken heen en maken duidelijk waar muziekdocumentatie vastloopt binnen bestaande erfgoedstructuren. Het gaat niet om incidentele problemen, maar om patronen die structureel bepalen wat zichtbaar wordt en wat uit beeld raakt.

De eerste spanning betreft **zichtbaarheid en vindbaarheid**. Muzikale bronnen zijn vaak wel aanwezig, maar niet herkenbaar als onderdeel van een samenhangend domein. Ze bevinden zich verspreid over catalogi, krantenarchieven, webcollecties en persoonlijke verzamelingen. Zonder expliciete ingangen blijven ze afhankelijk van voorkennis. Wat niet zichtbaar is als geheel, wordt minder onderzocht, minder geciteerd en minder doorgegeven, en verdwijnt daarmee geleidelijk uit het gedeelde culturele geheugen.

De tweede spanning ligt tussen **digitale rijkdom en digitale kwetsbaarheid**. Nooit eerder is er zoveel geschreven, gedeeld en besproken over muziek als in het digitale tijdperk. Tegelijkertijd is deze documentatie uiterst instabiel. Platforms verdwijnen, formaten verouderen en context verdwijnt sneller dan content kan worden veiliggesteld. Digitale overvloed maskeert zo een structureel verlies, waarin vooral de verklarende en verbindende lagen verdwijnen. Wat resteert zijn fragmenten zonder duidelijke plaats of samenhang.

De derde spanning betreft de relatie tussen **nationaal geheugen en lokale praktijk**.

Muziek leeft in scènes, gemeenschappen en regio's, maar wordt pas nationaal zichtbaar wanneer zij aansluit bij bestaande infrastructuren en beschrijvingsvormen. Wat lokaal wordt gemaakt en gedocumenteerd, bereikt zelden vanzelf een nationale context. Daardoor ontstaat een scheef beeld waarin sommige muziekpraktijken structureel ondervertegenwoordigd blijven, niet vanwege hun betekenis, maar vanwege hun positie buiten dominante circuits.

Samen laten deze spanningen zien dat het probleem niet zit in afzonderlijke collecties of individuele keuzes, maar in de manier waarop systemen zijn ingericht. Muziek verschijnt daardoor niet als een samenhangend veld, maar als een reeks losse sporen. Zonder expliciete aandacht voor deze spanningen blijft muzikale geschiedenis fragmentarisch en afhankelijk van toeval, terwijl juist hier zichtbaar wordt wat er op het spel staat voor het nationale geheugen.

4. Wat muziek zichtbaar maakt

Muziek maakt zichtbaar hoe erfgoedstructuren functioneren, niet omdat muziek een uitzonderlijk domein is, maar juist omdat zij zich voortdurend op de randen van bestaande systemen beweegt. Muziekpraktijken zijn tijdelijk, relationeel en contextgebonden. Ze bestaan in uitvoering, in taal, in sociale verbanden en in digitale omgevingen die zelden zijn ontworpen met duurzaamheid als uitgangspunt. Juist daardoor laten zij zien waar erfgoedlogica's tekortschieten wanneer die vooral zijn ingericht op stabiele objecten en eenduidige publicatievormen.

Wat dit onderzoek laat zien, is dat muziek geen op zichzelf staand probleem vormt, maar fungeert als een **vergrootglas voor erfgoed**. De kwetsbaarheid van geschreven en digitale muziekbronnen legt bloot hoe sterk erfgoed afhankelijk is van infrastructuur. Wat goed past binnen bestaande systemen wordt vanzelfsprekend behouden en ontsloten. Wat daarbuiten valt, raakt sneller uit zicht, ook wanneer het maatschappelijk en cultureel van groot belang is.

Muziek maakt daarbij duidelijk hoe essentieel context en samenhang zijn voor betekenis. Een recensie, blogpost of forumdiscussie heeft weinig waarde als losstaand object, maar wordt betekenisvol in relatie tot scènes, makers, plekken en momenten. Wanneer die relaties niet zichtbaar worden gemaakt, blijven bronnen bestaan zonder te functioneren als geheugen. Erfgoed verandert dan van een kennisruimte in een opslagplaats.

Tegelijkertijd laat muziek zien hoe erfgoedpraktijken onbedoeld normerend werken. Bepaalde genres, regio's en gemeenschappen zijn beter vertegenwoordigd omdat zij historisch aansluiten bij bestaande beschrijvingsvormen, instituties en publicatieculturen. Andere muziekpraktijken blijven onderbelicht, niet door een gebrek aan bronnen, maar door een gebrek aan **herkenning binnen het systeem**. Dit maakt zichtbaar dat erfgoed niet neutraal is, maar gevormd wordt door keuzes, aannames en tradities.

Door deze dynamiek bloot te leggen, laat muziek zien dat de kernvraag niet is of alles bewaard kan worden, maar hoe erfgoed wordt ingericht. Het gaat om de voorwaarden waaronder bronnen betekenisvol kunnen blijven voor onderzoek, voor gemeenschappen en voor toekomstige generaties. In die zin fungeert muziek niet als uitzondering, maar als een casus die laat zien waar erfgoedstructuren zich opnieuw tot een veranderende culturele werkelijkheid moeten verhouden.

5. Wat dit vraagt van de KB

Wat dit onderzoek laat zien, is dat muziek niet vraagt om een uitbreiding van bestaande collecties, maar om een andere manier van kijken en werken. De kernvraag voor de KB is niet of zij alle muziekgerelateerde bronnen kan of moet verzamelen, maar hoe zij kan bijdragen aan samenhang, duiding en continuïteit binnen een sterk versnipperd veld. Juist daar ligt haar meerwaarde als nationale bibliotheek.

De KB beschikt over schaal, infrastructuur en een langetermijnperspectief die elders vaak ontbreken. Dat betekent niet dat zij het muzikale veld moet centraliseren of overnemen, maar dat zij kan functioneren als plek waar verbanden zichtbaar worden. Geschreven en digitale muziekbronnen bevinden zich nu verspreid over catalogi, krantenarchieven, webcollecties en externe initiatieven. Zonder een expliciete samenhangende benadering blijven die bronnen los van elkaar bestaan, ook wanneer ze fysiek of digitaal zijn veiliggesteld.

Wat hiervoor nodig is, is **kennis en expertise** die muziek niet benadert als bijvangst, maar als een herkenbaar domein met eigen dynamieken. Die expertise maakt het mogelijk om te zien welke bronnen betekenisvol zijn, waar risico's liggen en welke lacunes ontstaan. Ze stelt de KB in staat om gericht keuzes te maken in webarchivering, beschrijving en ontsluiting, en om in gesprek te gaan met partners en gemeenschappen op basis van inhoudelijke gelijkwaardigheid.

Daarnaast vraagt dit om een actieve rol in het zichtbaar maken van wat er al is. Veel muzikale bronnen bevinden zich al binnen de KB, maar zijn

moeilijk te vinden of niet herkenbaar als onderdeel van een groter geheel. Door expliciete ingangen te ontwikkelen, verbanden te leggen en transparant te zijn over wat ontbreekt, kan de KB bijdragen aan een eerlijker en bruikbaar beeld van het muzikale geheugen van Nederland.

Ten slotte laat dit onderzoek zien dat samenhang geen technisch vraagstuk alleen is, maar ook een organisatorisch en inhoudelijk vraagstuk. Zonder structurele aandacht blijft muzikale documentatie afhankelijk van toevallige projecten en individuele inzet. Met expliciete aandacht kan de KB richting geven, niet door alles vast te leggen, maar door **betekenisvolle verbindingen** mogelijk te maken. Daarmee wordt muziek niet een aparte categorie, maar een volwaardig onderdeel van het nationale culturele geheugen.

6. Hoe dit rapport gelezen en gebruikt kan worden

Dit document is geen samenvatting in de klassieke zin en ook geen handleiding. Het is bedoeld als een **eerste ordening** van inzichten uit een omvangrijker onderzoek, voor wie snel wil begrijpen wat er op het spel staat zonder direct het volledige rapport te lezen. Het biedt geen afgeronde antwoorden, maar maakt zichtbaar waar vragen samenkomen en waarom zij relevant zijn.

De volledige studie is gelaagd opgebouwd en kan op verschillende manieren worden benaderd. Sommige lezers zullen zich herkennen in de beschrijving van digitale kwetsbaarheid, anderen in de analyse van regionale en diasporische muziekpraktijken of in de spanningen rond zichtbaarheid en canonvorming. Deze kijklijnen zijn bedoeld als toegang tot die gelaagdheid. Ze laten zien waar de hoofdbewegingen liggen en nodigen uit om gericht delen van het rapport te raadplegen.

Voor beleidsmakers en bestuurders biedt dit document houvast bij het plaatsen van muziek binnen bredere erfgoedvragen. Voor onderzoekers en studenten kan het dienen als oriëntatie op actuele vraagstukken rond documentatie, digitaliteit en cultureel geheugen. Voor makers, journalisten en gemeenschappen biedt het herkenning van ervaringen die vaak impliciet blijven, maar zelden als structureel probleem worden benoemd.

Belangrijk is dat dit rapport niet pretendeert de werkelijkheid vast te leggen. Het is geschreven als een **uitnodiging** tot gesprek en vervolg. De analyse is gebaseerd op gesprekken, observaties en voorbeelden uit het veld, maar is per definitie

voorlopig. Nieuwe praktijken ontstaan, digitale omgevingen veranderen en erfgoedstrategieën bewegen mee. Wat vandaag zichtbaar wordt gemaakt, vraagt morgen om herijking.

In die zin functioneert dit document als een **opening**. Het maakt ruimte voor **verdere verdieping en voor samenwerking** tussen instellingen, onderzoekers en gemeenschappen. Niet om tot één sluitend verhaal te komen, maar om te zorgen dat muzikale praktijken niet verdwijnen voordat ze als betekenisvol kunnen worden herkend.

Deze kijklijnen sluiten niets af. Ze markeren een moment van ordening binnen een complex en bewegend veld, en bieden aanknopingspunten om het gesprek over muziek, erfgoed en nationale verantwoordelijkheid voort te zetten.